

גיליון הורים פרשת וַאֲרָא

בפרשה מספר נושאים מרכזיים :
ההבטחה לקיום ברית אבות , ייחוסם של משה ואהרון ושליחותם , מופת התנין ומכות מצרים : דם, צפרדע, כינים , ערוב, דבר , שחין וברד . בתוך השאלות שולבו שני מדרשים ממדרש תנחומא.

תשומת לב ההורים לאיור השבועי – פרעה מבקש מופת ממשה ואהרון ואהרון זורק את המטה שהופך לתנין וגם החרטומים עושים זאת. בד"כ רובנו חושבים שהתנין של אהרון בולע את התנינים של החרטומים אך חז"ל מלמדים אותנו שהיה נס מיוחד שדווקא המטה של אהרון אכל את מטות של החרטומים. השתדלנו באיור להמחיש את הדבר

לקראת השבת מצורפים שבעה סיפורים קצרים לשלב בדברי התורה בבית או בכל מקום אחר (נעשה מאמץ להביא סיפורים על מנת שתהיה אפשרות לגוון ולהתאים את הסיפור לפי הצורך החינוכי במשפחה או בכיתה)

סיפור א' – וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל

סיפור ב' – "שיכרון גדלות" של פרעה

סיפור ג' – אתה יודע מי היה סבא שלי?!

סיפור ד' – כיוון שהגעתם, תישארו ...

סיפור ה' – כַּבֵּד לֵב פְּרֹעֶה

סיפור ו' – וכי קל בעיניך לבייש יהודי

סיפור ז' – וַיִּצְעַק מֹשֶׁה ... על-דבר הצפרדעים

מומלץ לספר את הסיפורים עם המסר מוכן מראש ולהרחיב ולהתאים לצורך של הילדים במשפחה.
שבוע טוב ושבת שלום

סיפור א' לשולחן שבת

פרשת וַאֲרָא מתחילה בתשובת הקב"ה לתלונת משה רבנו "...לְמַה הֲרַעַתָּה לְעַם הַזֶּה לְמַה זֶה שָׁלַחְתָּנִי .". אומר הקב"ה: " וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ... " מה פירוש המלה " וגם " , וכי מי עוד שמע את נאקתם?!

בספר "וקראת לשבת עונג" מובא סיפור:

פעם אחת נכנס לחדרו של החת"ם סופר, אחד מגדולי הסוחרים בעיר ובקש את עזרת הרב .

"כפי הידוע לרב" – פתח העשיר ואמר – "סוחר גדול אני, אולם כעת נקלעו עסקי לצרות, ומבקש אני ממעלת כבוד הרב שיברך אותי ואצא מן המיצר"

אכן, ידוע לי שמצבך קשה – אמר הרב – אולם עוד יודע אני, שאחיך עני ואביון וצריך הוא עזרה בפרנסתו, ואילו אתה מתעלם מלהושיט לו עזרה.

יסלח לי כבוד הרב – מלמל העשיר במבוכה – אבל כרגע עסקי אינם מרשים לי לעזור, אולם אם אצא מן המיצר בוודאי שאעזור לו... בפרשת השבוע – אמר הרב – אומר הקב"ה " .. וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל " מה פירוש המלה "וגם" וכי מי עוד שמע את נאקתם?!"

אלא, בשעה שבני ישראל נאנקו ונאנחו תחת עול מצרים, שמע כל אחד מהם גם את אנקת אחיו... למרות השעבוד, השתדל כל אחד להקל מעל סבלו של רעהו בכל יכולתו, ובשכר שמיעה זו שמע גם הקב"ה את אנחתם והושיעם...

עזור אף אתה לאחרים – סיים הרב – ובוודאי יושיעך ה' מכל צרותיך!

כל אחד מאיתנו צריך לחדד את היכולת להאזין למי שמסביבנו . לא תמיד אנו ערים לקולות שאינם נשמעים או שמתוך ההמולה אין ביכולתנו לשמוע את הילדים בכיתה, בבית או בכל מקום אחר....

סיפור ב' לשולחן שבת

מה גורם לפרעה לעשות כל כך הרבה טעויות שבעטיים הוא מכלה את המדינה שלו?! לקח הנלמד מפרשת השבוע על מידת הגאווה ואיך מניעים אישים מסוגלים לשבש חשיבה רציונלית של אדם, עד כדי כך שהוא מסיק מסקנות הפוכות מן המציאות והמזיקות לו ולסובבים אותו... "לא ידעתי את ה' ואת ישראל לא אשלח"

מידת הגאווה שהייתה בפרעה הובילה אותו ואת עמו לאבדון .

הגאווה שיכרה אותו - עצם המחשבה שהוא אלוהי מצרים העבירה אותו על דעתו.
משל למה הדבר דומה:

במכון לגמילה מאלכוהול הביאו מרצה שיסביר מהו הנזק הנגרם משתייה מרובה של ויסקי . אחת המטרות הייתה להפחיד את המכורים ולמנוע מהם לחזור לטיפה המרה...
המרצה פתח את דבריו בניסוי. כדי להסביר מהו הנזק שגורם האלכוהול הוא הכניס תולעת שהביא עימו לתוך כוס של ויסקי צלול. התולעת התפוררה תוך שניות ספורות לתדהמת כל הנוכחים .
היו שביקשו לראות זאת שוב, המרצה שראה את שיא ההצלחה מול עיניו חזר על הניסוי כמה וכמה פעמים ובכל פעם ההתפעלות של המתאווים לטיפה המרה הדהימה אותו מחדש.
לאחר הניסוי שאל המרצה את הנוכחים: "מי מכם עכשיו יכול לומר לי מהי המסקנה מהניסוי?"
דממה השתררה באולם, אף אחד מהנוכחים לא רצה להכיר בעובדה של הרס הגוף מאלכוהול או חלילה לומר מילים שלא יאפשרו לו בעתיד לשתות אלכוהול ...
רק אחד הצביע. המרצה איפשר לו לדבר והוא אמר בקול רם :
"מי ששותה ויסקי אין לו תולעים בבטן...!"
והנמשל ברור מאלינו: גאוותו של פרעה לא איפשרה לו להכיר בעובדה שה' הוא האלוקים, כיוון שזה אומר שהוא לא! את זה, הוא לא יכול היה לסבול...

סיפור ג' לשולחן שבת

הפרשה מתחילה וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב וְרַש"י מפרש נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים.
הקב"ה מודיע למשה רבנו שגאולת ישראל ממצרים היא בגלל זכות אבות. ובתפילת שמונה עשרה אנו אומרים "אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב" ומדוע לא אומרים "אלוקי אברהם יצחק ויעקב" אלא בא ללמדנו שלכל אחד מהאבות הייתה השגחה מיוחדת בפני עצמו .
אנו נתקלים באנשים וילדים שניתלים בדורות קודמים כדי לקנות את מעמדם : "אתה יודע מי היה סבא שלי?!... הוא היה רב גדול.."
אותם אנשים חושבים שזכות אבותם עומדת להם מאז ולתמיד וללא תנאי. זכות אבותינו הראשונים אברהם יצחק ויעקב עומדת לכלל ישראל אך חז"ל מלמדים אותנו במסכת סנהדרין קד, א : "ברא מזכה אבא אבא לא מזכה ברא" (בן מזכה את האב ולא האב מזכה את הבן) זכות אבותנו הקרובים מצטרפת למעשי הבנים ולא תעמוד בפני עצמה.
משל למה הדבר דומה :
קמצן רצה להגיע עם מזוודות אך התקמצן לקחת מונית והחליט ללכת ברגל, אך כובד המזוודות עצר בעדו... הוא עצר נהג מונית ושאל כמה יעלה לו להגיע לביתו .
ענה לו הנהג באדיבות: 30 ש"ח .
והמזוודות"?!
השיב לו הנהג: "המזוודות בחינם .!"
קפץ מידענו על המציאה ואמר לנהג: "מעולה, אז תיקח רק את המזוודות..."
השיב לו נהג המונית בקור רוח: "אני מוכן לקחת אותן בחינם, בתנאי שתשלם על הנסיעה..."
כן הוא הנמשל : כשאדם שומר תורה ומצוות ויש לו גם זכות אבות, זו מעלה גדולה שזכות אבות היא תוספת על העיקר שהוא עצמו קנה .

סיפור ד' לשולחן שבת

וארא- טוב אם כבר באת, תישאר!
בספר תהילים קה, לא כתוב : "אָמַר וַיְבֹא עָרֹב פְּנִים כָּל-גְּבוּלָם" ונשאלת השאלה: הרי מכת כינים הייתה לפני ערוב מה הן עושות כאן?
מביא המגיד מדובנא ביאור משל למה הדבר דומה :
לעשיר ש עושה שמחה ואין לו מקום לכולם . בלית ברירה חילק את האירוע לשלושה ימים, עשה הזמנות וכתב כך :
תושבי העיר נא להגיע ביום א . משפחה נא להגיע ביום ב ' אנשי עסקים מגיעים ביום ג' . - אין לבוא פעמיים !!!
והנה ביום הראשון הגיעו כל בני העיר וכשמגיע אחד מהם הביתה הוא אומר לו אשתו: "ראית מה זה הכלה היא בת דודה שלי ולא ידעתי..."
למחרת הגיע שוב פעם כאשר הפעם הוא מגיע בתור משפחה ...
תופס אותו אחד המלצרים ואומר לו: "היי אתה היית פה אתמול" מיד הוא קרא לסדרן וזה החל לריב איתו.
לשמע ההמולה, הגיע בעל הבית ושאל אותו: "תגיד בבקשה, זה נכון שהיית כאן אתמול?!!" אמר לו: כן .

"אם כן, מדוע באת גם היום.?!"
התנצל האיש ואמר: "מה אומר לאדוני, אמש התברר לי שאני גם משפחה... האמן לי, זה נודע לי רק אתמול בלילה..."
אמר בעל הבית בחיוך: טוב אם כבר באת, תישאר!.

כן הוא הנמשל:
הכינים שומעות שכל החיות מגיעות למצרים ואומרות רגע אני גם חיה אבל כבר הייתי... ובכל זאת הגיעו.
אמר הקב"ה כיוון שהגעתם תישארו...

סיפור ה' לשולחן שבת

"ויאמר ה' אל מֹשֶׁה פֶּבַד לֵב פְּרַעֲה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם"
משל נפלא שהביאו בעלי התוספות להסביר את חוצפתו וטיפשותו של פרעה למרוד במי שאמר והיה העולם למרות כל המכות שקיבל פעם אחר פעם...
בעלי התוספות הביאו משל למה הדבר דומה:
לאריה - מלך שבחיות שמינה את החמור לגבות את המכס עבורו.
פעם אחת בא הארי שהוא המלך והזאב והשועל עמו בעיר. בא החמור וביקש מהם לשלם את המכס. אמר לו השועל: "כמה עזות יש לך מכל החיות! אינך יודע שהמלך בא עמנו, ונחנו עמו, ואתה שואל לנו מכס?!"
אמר לו החמור בביטחון: "אפילו המלך בעצמו גם ישלם מס!" ובטיפשותו פנה החמור וביקש מהמלך מס.
לא הספיק הוא להסתכל בפניקסו והאריה טרפו על אתר, נתנו לשועל וציווה לו לסדר לו את איבריו.
סידר השועל איבריו וראה שהלב יפה ואכלו.
כשבא הארי וראה את איבריו מסודרים וליבו חסר, שאל את השועל: "היכן ליבו של החמור?"
אמר השועל בפליאה למלך: "וכי אם היה לו לב היה מבקש מהמלך לשלם מס?!"
כן הוא הנמשל:
כך פרעה הרשע נבזה ושכחן. שכח כל מה שעשה לו הקב"ה. אמר הקב"ה: שוטה זה אין לו לב. לבו נעשה כבד וזהו שכתוב: "כבד לב פרעה..."

סיפור ו' לשולחן שבת

ה' חולק כבוד לפרעה הרשע "וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים..."
גם ברשעותו חולק הקב"ה כבוד לפרעה כמלך מצרים.
גאונותו העצומה של הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל יצאה לשם ולתהילה בעולם התורה, וכגודל גאונותו כן היתה גודל ענוותנותו, כפי שיתואר בסיפור הבא: נוהג היה רבי חיים עוזר להשתעשע בדברי תורה עם תלמידיו. פעם אחת כשקבוצה איכותית ומיוחדת מתלמידיו היו בביתו ושקלו וטרו בדברי תורה, אמר לתלמידים שתוס' במסכת יבמות דף נ' עוסק בסוגיה בה הם מתפלפלים כעת. כששמע זאת אחד מגאוני התלמידים, העיר: "סליחה כבוד הרב, אבל התוס' נמצא בדף נ"א". "לא", ענה הרב בפסקנות, "הוא נמצא בדף נ'!" והמשיך בלימודו עם התלמידים. לא נחה דעתו של הבחור והמשיך לעמוד על שלו. שוב ושוב טען בנחרצות יתר: "התוס' נמצא בדף נ"א", וכדי להוכיח את צדקתו קם לעבר ארון הספרים כדי להביא גמרא ולהראות לכל כי הצדק עמו. רבי חיים עוזר קם ממקומו ועצר את הבחור, תוך כדי שהוא אומר לו בלהט: "וכי קל בעיניך לבייש יהודי?" הבחורים הסתכלו זה על זה בארשת של בושה, ואילו הבחור המתווכח חייך חיוך קל של ניצחון, ובלבו אמר: 'כנראה נזכר הרב שהתוס' נמצא בדף נ"א, כדבריי'. כאשר שבו הבחורים אל הישיבה, פתח הבחור המתווכח את הגמרא לעיני חבריו כדי להוכיח את ניצחונו, אך לתדהמתו הרבה גילה שאכן צדק הרב, והתוס' הינו בדף נ' ולא בדף נ"א. או אז הבין התלמיד שבדברי הרב 'וכי קל בעיניך לבייש יהודי' התכוון הרב למנוע את הבושה ממנו עצמו, כי לנגד הרב כלל לא עמד כבודו האישי, אלא כבוד תלמידו.
אז הבין התלמיד שהרב התכוון בעצם למנוע בושה מהתלמיד, משום שלא קל לבייש יהודי מישראל וסיפר לכל חבריו...
מכאן יש לנו ללמוד כיצד לא לזלזל או לבייש אדם גם כשהוא לא מתנהג כהוגן ובפרט שמדובר ביהודי...

סיפור ז' לשולחן שבת

לאחר שפרעה מבקש ממשה להסיר את הצפרדעים, משה רבנו צועק אל ה': " וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' עַל-דִּבְרֵי הַצְּפַרְדְּעִים (ח' - ח') ונשאלת השאלה מדוע משה צריך לצעוק? מדוע אינו יכול רק לדבר? ומסופר על הגאון רבי אברהם ברוידה מטרנופול זיע"א שנזדמן פעם אחת לפונדק שבו התאכסנה חבורת 'משכילים'. בהגיע שעת תפילת ערבית החלו ה'משכילים' להתהולל בקולי-קולות, כדי להפריע לרב בתפילתו. בתגובה התחיל הרב להתפלל בצעקות עד שקולו הדהד בכל הפונדק עד כדי כך שהמשכילים נבהלו והפסיקו. לאחר התפילה שאלו ה'משכילים' את הרב מדוע התפלל בצעקות רמות כל-כך. השיב רבי אברהם: "התורה מספרת שמשה רבנו התפלל להפסקת המכות על מצרים. תפילתו מוזכרת בלשון 'ויעתר', 'ויפרוש כפיו' וכדומה. אולם פעם אחת, במכת צפרדע, נאמר 'ויצעק משה'. מדוע צעק? אלא שכאשר רבבות אלפי צפרדעים מקרקרות בקולי-קולות, אין למשה ברירה אלא לצעוק, כדי שיוכל לשמוע את מה שהוא מוציא מפיו"...

מתכוננים לפרשה תשובות לשאלות:

הבטחה לקיום ברית אבות

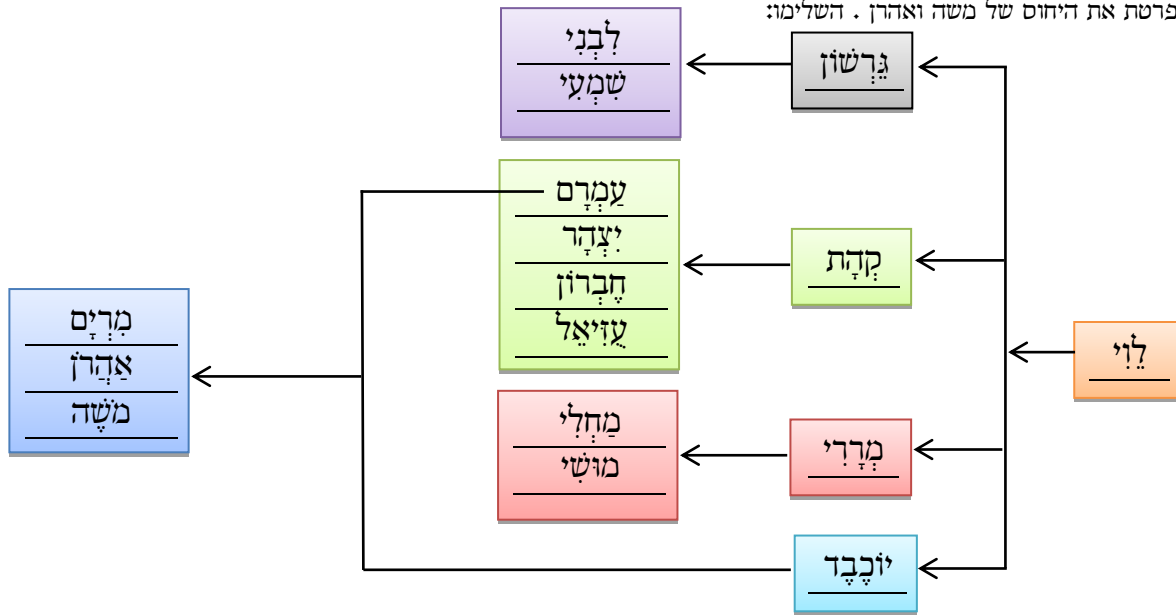
1. לאחר שפרעה מגרש את משה ואהרן ומכביד את העבודה על עם ישראל, ומשה פנה בתלונה לקב"ה "למה הרעות לעם הזה...". הקב"ה מעיר למשה על כך שאינו מאמין מספיק לקיום ההבטחה כמו האבות. הקב"ה חוזר על ההבטחה לאבות להוציא את בני ישראל ממצרים. וידבר אלקים - דבר אתו משפט. מדוע (רש"י ו,ב) על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה
2. מה חידש ה' למשה במלים " אני ה' " וכי משה לא ידע (רש"י ו,ב) נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני ולא לחינם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים
3. הקב"ה מעיר למשה שהאבות לא הרהרו אחרי מידותיו של הקב"ה למרות שהבטחותיו לקבלת הארץ לא נתקיימו בחייהם והם נאלצו לקנות את הזכות על הארץ בכסף מלא חבל על דאבדין ולא משתכחין. מה עשה כל אחד מהאבות?(מדרש רבה ו,ב) אַמְרַתִּי לְאַבְרָהָם קוֹם הַתְּהַלֵּךְ בְּאַרְצְךָ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲמָה וְגו', בְּקֶשׁ לְקַבֵּל שְׂרָה וְלֹא מֵצָא עַד שֶׁקָּנָה בְּדָמִים וְלֹא הִרְהֵר אַחַר מְדוּתִי אַמְרַתִּי לְיִצְחָק גֵּוֶר בְּאַרְצְךָ הַזֹּאת כִּי לֹד וְלִזְרָעֶךָ וְגו', בְּקֶשׁ לְשִׁתּוֹת מַיִם וְלֹא מֵצָא אֶלְיָא בְּרֵאשִׁית כּוֹ, כּו: וְיָרִיבוּ רֵעֵי גֵרְךָ עִם רֵעֵי יִצְחָק, וְלֹא הִרְהֵר אַחַר מְדוּתִי.
4. אַמְרַתִּי לְיַעֲקֹב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ וְגו', בְּקֶשׁ מְקוֹם לְנִשְׁוֹת אֶהְלֹךְ וְלֹא מֵצָא עַד שֶׁקָּנָה בְּמֵאָה קְשִׁיטָה, וְלֹא הִרְהֵר אַחַר מְדוּתִי מְדוּעַ הַמִּילָה "נודעתי" כתובה בצורת הווה(רש"י ו,ג) לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נכרתי להם במדת אמינות שלי (ד) שעליה נקרא שמי ה', נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחתים (ה) ולא קיימתי
5. "ואזכר את בריתי" כיצד זכירת הברית קשורה לכך שמצרים מעבידים את בני ישראל(רש"י ו,ה) כי בברית בין הבתרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי:
6. "סבלות מצרים" מה פירושו(רש"י ו,ו) טורח משא (י) מצרים
7. הקב"ה מספר למשה על הברית עם אברהם יצחק ויעקב ושהקב"ה שומע את נאקת בני ישראל. מהם ארבעת לשונות הגאולה? השלימו(ו,ז) והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נשׂויה ולקחתי אתכם לי לעם
8. כנגד מה נאמרו ארבע לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי(שני פירושים)(בעל הטורים ו,ז) ד' לשונות של גאולה כנגד ד' מלכויות ובאחרון כתיב ולקחתי כנגד אדום וע"כ כתיב ביה ולקחתי כאדם הלוקח בחזקה שהוא קשה מכולם. והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי בגימ' זה עני בישראל לא יפחתו לו מארבע כוסות:
9. ממה לבני ישראל היה קוצר רוח(רש"י ו,ח) כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה (מ) ואינו יכול להאריך בנשימתו.
10. המילה מורשה מופיעה פעמיים בתורה. מה לומדים מכך?(בעל הטורים ו,ח) מורשה. ב' במסורה דין ואידך משה מורשה קהלת יעקב שבזכות התורה ירשו הארץ
11. מה הקשר בין קוצר רוח לשמיעה?(אור החיים ו,ט) (ט) מקצר רוח. אולי כי לצד שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא קוצר רוח כי התורה מרחבת לבו של אדם:

ייחוסם של משה ואהרן ושליחותם (ויד - ז,ז)

- התורה מפרטת את ייחוסם של משה ואהרן לפני תחילת המאבק עם פרעה. משה חוזר על בקשתו להימנע מהשליחות בטענה שהוא ערל שפתיים ולכן הקב"ה מצרף אליו את אהרן. הקב"ה מיידע את משה שפרעה יכביד את ליבו על מנת שהקב"ה יראה את ניסיו לעיני בני ישראל ולעיני מצרים למה נמנו שנותיו של לוי(רש"י ו,טו) להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וימת יוסף וכל אחיו (שמות א, 1). ואח"כ יקם מלך חדש, ולוי האריך ימים (ו) על כולם
- מי שני האנשים שנפטרו בגיל 137? (ו,טז-כ) לוי ועמרם
- מדוע יוחסו רק תולדות השבטים ראובן שמעון ולוי בלבד על פי הפסיקתא? (רש"י ויד, ו) ובפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שקנטרם יעקב אבינו לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחוסם כאן לבדם, לומר שחשובים הם
- מה ההבדל בין פירוט התולדות של ראובן ושמעון לעומת לוי(רמב"ן ויד, ז) כי בראובן ושמעון לא הזכיר רק יורדי מצרים עמהם, ובלוי יזכיר תולדותיו ושנותיו ותולדות אבות הנביאים ושנותם לכבודם.
- התורה מפרטת את הייחוס של משה ואהרן. השלימו:

- מדוע היה חשוב לציין שאלישבע אשת אהרן היתה אחות נחשון(רש"י ו,כג) מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לבדוק (ח) באחיה (ב"ב קי. שמו"ד ז, ד.)
- מה פירוש ערל(רש"י ו, ג) ערל=אטום
- מדוע בפסוק כו כתוב "הוא אהרון ומשה" ובפסוק כז "כתוב הוא משה ואהרון"? (רש"י ו,כו - כז) יש מקומות שהקדים אהרון למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרון לומר לך ששניהם שקולים כאחד
- מה פירוש אלקים לפרעה(רש"י ז,א) שופט ורודה לרדותו במכות ויסורי
- מדוע ה יקשה את לב פרעה בחמש המכות האחרונות(רש"י ז,ב) מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, (ס) וגלוי לפני שאין נחת רוח בגוים, לתת לב שלם לשוב, (ע) טוב לי שיתקשה לבי, למען הרבות בו אותותי ותכירו את (פ) גבורותי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מביא פורענות על הגוים, כדי שישמעו ישראל ויראו,
- מדוע הקב"ה מקשה את לב פרעה?(ספורנו ז,ג) כדי שיחזרו בתשובה
- בני כמה היו משה ואהרון בשליחותם?(ז,ז) משה 80 אהרון 83
- מה לומדים מהעובדה שמשה היה בן שמונים?(ספורנו ז,ז) ועם כל זקנתם השכימו והודרו לרצון קונם.

מופת התנין (ז, ח"ג)

- הקב"ה נותן בידי משה ואהרון מופת להוכיח את נכונות שליחותם. פרעה הרשע מנסה להראות שגם החרטומים יכולים.
- איזה מופת נותן הקב"ה למקרה שפרעה יבקש הוכחה לשליחותם?(ז,ט) המטה יהפוך לתנין
 - למה המטה הפך דווקא לתנין?(בעל הטורים ז,ט) לפי שפרעה אמר על עצמו התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו ורמו לו כשם שזה היה תנין וחזר להיות עץ יבש כן יחזור פרעה להיות עפר רימה ותולעה:
 - מה המקור למילה "בלהטיהם" שעושים החרטומים?(רמב"ן ז,יא) בלהטיהם. אמרו רבותינו (סנהדרין סז): שהם מעשה כשפים ועל ידי מלאכי חבלה הם נעשים, והמלה מגזרת אש לוחט
 - איזה נס בתוך נס נעשה עם מטה אהרון(רש"י ז,יב) מאחר שחזר ונעשה מטה (א) בלע את כלן
 - מה ההבדל בין התנינים של החרטומים לתנין של אהרון?(ספורנו ז,יב) לתנינים של החרטומים היה רק מראה של תנינים אך הם לא זזו.

מכות מצרים

דס (ז, יד-כה)

"וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פְרַעֲהַ הַנֶּהָ יוֹצֵא הַמַּיִמָּה" לְמַה הָיָה יוֹצֵא הַמַּיִמָּה? לְפִי שֶׁהָיָה אוֹתוֹ רִשְׁעַ מִשְׁתַּבַּח וְאוֹמֵר שֶׁהוּא אֱלוֹהִים וְאֵינוֹ יוֹצֵא לְנִקְבֵי, לְפִיכֵךְ הָיָה יוֹצֵא הַמַּיִמָּה בְּהִשְׁכָּמָה, שְׁלֹא יִרְאוּהוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁעוֹמֵד בְּקִלּוֹן. תַּנְחוּמָא וַאֲרָא יד

1. למה הייתה המכה הראשונה דווקא מכת דס? (תנחומא ז, יד פרשה יג) למה לקו המים תחלה בדם? מפני שפרעה והמצרים היו עובדין לַיָּאֹר. אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: הִנֵּה אֱלוֹהֵי תַחֲלָה בְּפָנָיו וְאַחַר כֵּךְ עֲצָמוּ
2. מדוע פרעה יוצא בבוקר "המיימה" (רש"י ז, טו) לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקביו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו
3. מדוע אהרן הוא זה שהכה את המצרים בדם ובצפרדעים (רש"י ז, יט) לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על ידי אהרן
4. מה ההבדל בין נהר ליאור ולאגם (רש"י ז, יט) נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם בריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתברכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאינן נובעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד,
5. מה המשמעות שהיה דס בעצים ובאבנים (רש"י ז, יט) מים שבכלי העץ ובכלי האבן
6. מה הבדל בין מכת דס של אהרון לדם שעושים החרטומים (אור החיים ז, כא) ומהגה וגו' מתה. הכונה בזה לומר כי היה להם סימן במעשה זה כי לא היה מעשה שדים ולא מעשה כשפים כי מעשה שנים אלו יהיו דמיון ולא ממש והדמיון יהיה לעין הרואים לא שיהיה ממש דם שיהרג כל שותיו ואפי' דגים, לזה אמר והדגה וגו' מתה ויבאש היאור, וזה יהיה להם לאות עולם כי מעשה אלהים המה פעולה צודקת ולא דמיון.
7. מהו בלטיהם (רש"י ז, כב) בלטיהם. לחש שאומרין אותו בלט ובחשאי. ורבותינו אמרו, בלטיהם מעשה שדים, (ד) בלהטיהם מעשה כשפים
8. מה עושים המצרים? (זכד) חופרים מסביב ליאור לחפש מים
9. כמה זמן נמשכה מכת הדם? (ז, כה) שבעה ימים
10. כמה זמן התריע משה לפני כל מכה? (רש"י ז, כה) שלושה שבועות

אָמַר רַבִּי אֲבִין הַלּוֹי בְּרַבִּי, מִמַּכַּת הַדָּם הֶעֱשִׂירוּ יִשְׂרָאֵל. כִּיצַד? הַמַּצְרִי וְיִשְׂרָאֵל בְּבֵית אֶחָד וְהִגִּית מְלֵאָה מִיָּם, וְהַמַּצְרִי הוֹלֵךְ לְמִלְאֵת אֶת הַקִּיתוֹן מִתּוֹכָהּ, מוֹצִיאָה מְלֵאָה דָם. וְיִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה מִיָּם, וּמַצְרִי דָם מִתּוֹךְ הִגִּיתוֹ, וְהַמַּצְרִי אוֹמֵר לוֹ: תָּן לִי בִּידְךָ מֵעֵט מִיָּם, וְנִתְּנָן לוֹ, וְנֶעֱשִׂים דָּם. אָמַר לוֹ: נִשְׁתָּה בְּתוֹךְ הַקִּיעָרָה אֲנִי וְאַתָּה בְּיַחַד. יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה מִיָּם, וְהַמַּצְרִי שׁוֹתָה דָם. וְכִשְׁתָּה לִזְקָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּדָמִים יִקְרִים, הָיָה שׁוֹתָה מִיָּם. מִכָּאן הֶעֱשִׂירוּ יִשְׂרָאֵל תַּנְחוּמָא וַאֲרָא יג

מכה שנייה - צפרדע (ז, כו-כט - ח, א-יא)

- במשך שלושה שבועות, לאחר כל מכה, עומד משה ומתרה בפרעה למהר ולהוציא את עם ה' ממצרים.
1. מדוע הקדימה מכת צפרדע לפגוע בבית פרעה ולאחר מכן בבית עבדיו (רש"י ז, כח) ואחר כך בבתי עבדיך, הוא התחיל בעצה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות
 2. מה הכוונה שמכת צפרדע תהיה "בכה" (רש"י ז, כט) בתוך מעיהם נכנסים (ח) ומקרקרין
 3. מה למדו חנניה מישראל ועזריה מהצפרדעים? (בעל הטורים ח, א) שמסרו עצמן לשריפה נשאו ק"ו לעצמן מצפרדעים שהצפרדעים מסרו עצמן למיתת על קידוש השם ואח"כ נמלטו כדכתיב וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות אבל לא מהתנורים
 4. מדוע נאמרה צפרדע בלשון יחיד (רש"י ח, ב) צפרדע אחת היתה, והיו מכין אותה והיא מתות נחילים נחילים, זהו מדרשו. (שמו"ר י, ה.) ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות
 5. איזה שני דברים קשים היו במכת הצפרדעים? (אור החיים ח, ב) מכת צפרדע היו בו שני דברים הא' הרעשת הקול והשני שהיו נכנסים במעיהם דכתיב (לעיל ז' כט) ובכה ובעמד יעלו הצפרדעים, ומכה זו מבהלת הנפש ואין אדם בטוח בחייו,
 6. כיצד עפ"י אור החיים לומדים שהצפרדעים היו בתוך בטנו של פרעה? (אור החיים ח, ב) לזה אמר פרעה אל משה וגו' ויסר הצפרדעים ממני פ"י מתוך בני מעו וגו';
 7. משה רוצה להראות את גדולתו של הקב"ה ואומר לפרעה "תבחר מתי אתה רוצה שמכת הצפרדעים תסתיים?". מדוע פרעה מבקש להפסיק את מכת הצפרדעים רק למחרת? (אבן עזרא ח, יז) (ו) ויאמר למחר. אמר רב שמואל בן חפני אין מנהג האדם לבקש רק שיסור המכה ממנו מיד. וחשב פרעה כי מערכת כוכבי שמים הביאה הצפרדעים על מצרים ומשה היה יודע זה. וחשב פרעה כי עתה הגיע עת סור הצפרדעים ע"כ נסחו והאריך ואמר למחר:
 8. משה מתפלל לה' ולמחרת הצפרדעים מתים והמצרים אוספים אותם "חומרים חומרים". מה המשמעות? (רש"י ח, י) צבורים צבורים=ערמות

מכה שלישית - כינים (ח, יב-טו)

1. מדוע אהרון מכה את עפר ארץ מצרים ולא משה? (רש"י ח, יב) לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקה על ידי אהרן
2. חרטומי מצרים מנסים לברוא כינים ולא מצליחים מדוע? (רש"י ח, יד) שאין השד שולט על בריה פחותה מכשעורה:
3. מדוע דוקא במכת כינים לא יכלו החרטומים לעשותה? (רש"י ח, יד) שאין השד שולט על בריה פחותה מכשעורה
4. כיצד מסבירים החרטומים לפרעה שהם לא מצליחים? (ח, טו) אצבע אלוקים היא
5. מה אמרו החרטומים שמויחד במכת כינים (רש"י ח, טו) מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא

מכה רביעית - ערוב (ח, טזכח)

1. מדוע שם המכה נקרא ערוב(רש"י ח,יז) כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערוביאי, והיו משחיתים בהם
2. מדוע סדר המכות היה דם צפרדע כינים(רש"י ח,יז) באגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, בתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים
3. כיצד לומדים שמכת הערוב הייתה הבדלה גם ליהודים שהיו במצרים ולא רק בגושים?(רמב"ן ח,יח) והפליתי את ארץ גשן, שתנצל כולה בעבור שעמי עומד עליה, כי רובה של ישראל היא. ואומר ושמתי פדות בין עמי ובין עמך, שאפילו בארץ מצרים אם ימצאו החיות איש יהודי לא יזיקוהו ויאכלו המצרים
4. פרעה מסרב ולמצרים מגיעות חיות טורפות שפוגעות במצרים. פרעה מיד קורא למשה ואהרן. מה הוא מציע?(ח,כא) שעם ישראל יזבחו לה בארץ מצרים
5. מדוע משה מסרב להצעת פרעה?(ח,כב) כיוון שעם ישראל מקריבים את אלהי מצרים ובגלל זה המצרים יפגעו בעם ישראל
6. מדוע החיות לא מתות כמו במכת הצפרדעים אלא בורחות ממצרים?(רש"י ח,כז) כדי שלא תהיה הנאה מהעורות שלהם
7. פרעה מסכים "רק הרחק לא תרחיקו ללכת".. משה מתפלל לה' וכל החיות בורחות. מה עושה פרעה?(ח,כח) מכביד את ליבו ולא שולח את עם ישראל

מכה חמישית - דבר (ט, א"ז)

1. לאחר מכת הערוב, משה מתריע שוב בפני פרעה שאם לא ישלח את בני ישראל תגיע מכה נוספת. מה?(ט,ג) דבר
2. במי פוגעת מכת דבר?(ט,ג) במקנה,בסוסים, בחמורים בגמלים בבקר ובצאן
3. במה דומה מכת דבר למכת הערוב?(ט,ד) שהמכה לא פגעה בארץ גושן
4. מדוע הקב"ה נתן מועד למכה?(אור החיים ט,ה) (ה) וישם ה' מועד לאמר. פ"י הודיע אותם זמן המכה כדי שיכניסו המקנה מהשדות וכמו שמצינו לו שעשה במכת הברד
5. מדוע שולח פרעה שליחים לארץ גושן?(ט,ז) לראות שבאמת לא מת מקנה בני ישראל

מכה שישית - שחין (ט, ח"ב)

1. מה מצווה הקב"ה את משה ואהרן במכה השישית על מצרים?(ט,ח) לקחת בחפניהם פיה כבשן ולזרוק לשמים
2. מה פירוש פיה כבשן(רש"י ט,ח) דבר הנפח מן הגחלים עוממים הנשרפים בכבשן,פיה לשון הפחה, שהרוח מפיהן ומפריחן
3. אם רוצים לזרוק כדור הכי רחוק שאפשר.במה עדיף ביד אחת או בשתי ידיים?ממה לומדים זאת(רש"י ט,ח) וכל דבר הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אחת
4. מה הכוונה שהשחין היה פורח אבעבועות?(רש"י ט,ט) אבעבועין שעל ידו צומחין בהן בועות
5. מדוע הקב"ה נותן כח לפרעה לעמוד במכות(רש"י ט,טז) להראות לו את כוחו של הקב"ה ושכל העולם יכיר זאת
6. מהיכן היה מקנה למצרים אם הוא מת במכת הדבר?(רש"י ט,י) ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מצרים, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר במקנך אשר בשדה, והיא את דבר ה' הניס (ה) את מקנה אל הבתים
7. מדוע לא יכלו החרטומים לעמוד בפני משה(רמב"ן ט,יא) ולא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה. בוש והכלמו וחפו ראשם בהיותם מלאים שחין ולא יכלו מלט נפשם, על כן לא באו בהיכל המלך ולא נראו לפני משה בחוצות והיו בבתיים מסוגרים

מכה שביעית - ברד (ט, יג"ה)

1. מדוע הקב"ה היה צריך לצוות את משה להתייצב בפני פרעה(אור החיים ט,יג) שלא ירכין ראשו ולא ירכין קומתו כדרך העומדים לפני גדולים, אלא כגדול העומד לפני קטן כי כבר עשאו רבון ושליט עליו, והוצרך לצוותו לצד שמטבעו של משה להרכין ראשו מעט כדרך השפלים,
2. עורך מסתולל בעמי מה פירוש מסתולל העזר במושג כביש סלול(רש"י ט,יז) כתרנומו כבישת ביה בעמי, כלומר כובש את עם ישראל, כמו כביש סלול
3. מדוע נאמר "קעת מחר" גם קעת וגם מחר(רש"י ט,יח) קעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן, (ח) ירד הברד
4. מה עשה מי שפחד מדבר ה' במצרים?(ט,כ) הניס את עבדיו ומקנהו מפני הברד
5. משה מרים את מטהו לשמים וה' מוריד ברד כבד. איזה נס בתוך נס היה במכת הברד(רש"י ט,כד) האש והברד מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם
6. הברד פוגע בכל מי שלא תפס מחסה, והורס את כל הצמחיה והעצים במצרים ואילו בגושן לא פוגע כלום.מה אומר פרעה למשה ואהרן. השלימו: "חטאתי _____ ה' _____ הרשעים"(ט,כז) חטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים
7. מדוע משה לא התפלל בתוך העיר(רש"י ט,כט) אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גדולים
8. מדוע הפשתה והשעורה נשברו (נוכתה=נשברה)(רש"י ט,לא) הם כבר גדלו והגבעולים שלהן התקשו. הם נשברו מהברד
9. מדוע החיטה והכוסמת לא נשברו(רש"י ט,לב) כי אפילות= מאוחרות. היו רכות ויכלו להתכופף מפני הברד
10. מה הכוונה שהברד לא ניתך(רש"י ט,לג) לא נתך. לא הגיע, ואף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ,
11. כיצד ניתן ללמוד מהצמחים שעקשנות לעיתים היא דבר לא טוב(רש"י ט,לג) הפשתה והשעורה שהיו קשות ולא היו מוכנות/"יכולות" להתכופף כמו אדם עקשן, נשברו ואילו החיטה והכוסמת שהיו עדיין רבות והתכופפו לא נפגעו.
12. משה מתפלל לה' והברד נפסק. מי הפעם מכביד את ליבו חוץ מפרעה?(ט,לד) עבדיו